

ВІСНИК ЦЕНТРУ®

Приватизація ОПЗ: як зрушити з місця

Одне з ключових державних рішень жовтня – припинення приватизації ВАТ “Одеський припортовий завод” (ОПЗ). З одного боку, ОПЗ став заручником політичних обставин. З іншого – у галузі існують потужні групи інтересів, кожна з яких має своє бачення майбутнього заводу. У цьому питанні Українська держава вкотре виявилася неспроможною забезпечити узгодження різних інтересів для вироблення оптимальної політики. Міжнародний центр перспективних досліджень вивчає та аналізує доцільність різних варіантів політики щодо підприємства

ОПЗ – один з найбільших виробників аміаку та карбаміду в Україні. Завод має унікальний статус: він розташований на кінці аміакопроводу, що прямує до Одеси з російського Тольятті. Підприємство має власну портову інфраструктуру, через яку відбувається перевалка аміаку й азотних добрив, які виробляють українські та російські компанії.

Одеський припортовий завод – один з найсучасніших хімічних підприємств азотного профілю у СНД. Він має низькі технологічні коефіцієнти використання газу, що робить його позиції потенційно сильнішими за інші українські підприємства в умовах очікуваного підвищення ціни імпортованого газу для України.

Відсутність аргументованої дискусії – нульовий результат

Одеський припортовий завод продають уже вчетверте. Хронологія приватизації ОПЗ почалася ще у вересні 1993 року, коли було ухвалено наказ Фонду державного майна про приватизацію підприємства.

Проте кожна спроба продажу закінчувалася нічим. Навколо приватизації точилися активні суперечки, змінювалися керівники Кабінету Міністрів і Фонду державного майна, але процес не зрушував з місця. Позиції його учасників іноді змінювалися на 180 градусів.

В аргументації на користь певного рішення про подальшу долю підприємства щораз виникало дуже багато “білих плям”. Прибічники ідеї збереження статус-кво казали про стратегічний статус підприємства,

прибічники приватизації – про надходження до бюджету. Водночас не було представлено жодної об’єктивної оцінки того, якою має бути державна політика щодо ОПЗ і азотної галузі взагалі.

Тимчасом інші підприємства азотної галузі переходили у приватну власність, але відповіді на питання щодо того, яким Україна бачить майбутнє ОПЗ, так ніхто і не дав. Підприємство розвивалося самостійно, практично без жодної державної підтримки.

Нові виклики

Проте обставини змінюються. Виробництво азотних добрив критично залежить від газу, а їхня конкурентоспроможність – від вартості цього енергоносія. Вже зараз очевидно, що вартість імпортованого газу для України зростатиме. Ми очікуємо, що 2012 року вона вже буде на європейському рівні (з різницею у транспортні витрати).

До того ж упродовж наступних кількох років у світі спостерігатиметься надлишок виробництва аміаку та карбаміду, що означатиме зниження світових цін. Таким чином, українські підприємства постануть перед викликом скорочення рентабельності. Можливо, для них виробництво аміаку виявиться просто збитковим.

Для ОПЗ вирішення цієї проблеми полягає у модернізації. Наприклад, географічно близький до нас європейський ринок пред’являє попит не так на карбамід, як на аміачну селітру (у т.ч. кальциновану) і комплексні добрива. Що більше, нині у світі

Тим часом

15 жовтня експерт МЦПД Наталія Шаповалова взяла участь у засіданні круглого столу “Європейська та євроатлантична інтеграція: шлях до демократії”, який організував Інститут Євро-Атлантичного співробітництва спільно з Болгарською школою політики.

15 жовтня в рамках проекту “Сприяння законодавчому забезпеченню гендерної рівності в Україні” відбувся круглий стіл “Який закон щодо протидії дискримінації за ознакою статі потрібен Україні”, організований МЦПД і Українським освітнім центром реформ (УОЦР).

11–13 жовтня директор МЦПД Володимир Нікітін, експерти Центру Ольга Шумило та Ільдар Газізуллін в Єревані провели навчальний семінар для учасників проекту “Програма стипендій LGI у сфері публічної політики для російськомовних експертів”.

Упродовж 26–29 вересня експерт МЦПД Іван Пресняков перебував у Румунії на тристоронньому форумі “Схід–Схід – Партнерство без кордонів”, організованому Фондом Сороса Румунії та Інститутом публічної політики (Бухарест). На заході представники третього сектору України, Молдови та Румунії обговорювали стан і перспективи тристоронньої співпраці в регіоні, а також способи її активізації через спільні зусилля та проекти громадських організацій регіону.

перевагу надають гранульованому карбаміду, який є зручнішим для споживача. Ці продукти дають змогу отримувати вищу рентабельність.

ОПЗ також міг би інвестувати у подальше підвищення енергоефективності виробництва. Зменшення витрат газу на одиницю продукції скоротило б собівартість і зробило б продукцію ОПЗ конкурентоспроможнішою на світовому ринку.

Хто профінансує розвиток підприємства?

Для фінансування таких великих проектів підприємству потрібні великі гроші. Проте наразі знайти їх практично неможливо. По-перше, зміни у ринковій кон'юктурі означатимуть скорочення прибутку. По-друге, держава не передбачає у бюджеті коштів на фінансування розвитку азотної промисловості в Україні.

Тому єдиний вихід для підприємства – залучення інвестора, який забезпечив би розвиток ОПЗ. Проте в умовах політичної боротьби влада ігнорує цю потребу. Українські виробники азотних добрив також не є причіниками розвитку виробничих потужностей ОПЗ: їм цікаве використання його портової інфраструктури, а ОПЗ як виробник для них – один із потужних конкурентів. Таким чином, завод залишили сам на сам з його проблемами.

Монополізм: критикують, але не реагують

Основний аргумент противників приватизації ОПЗ – набуття новим власником монопольного статусу у портовій перевалці аміаку й азотних добрив. Відповідно, у нового власника з'явиться можливість необґрунтовано завищувати тарифи для інших підприємств.

Проте ОПЗ був, є і буде впродовж найближчого часу монополістом у цій сфері. Проблема монополії можна було б почати вирішувати ще багато років тому. Адже між державною та приватною монополіями у сенсі зловживання монопольним становищем принципової різниці немає.

Поточні пропозиції щодо регулювання діяльності підприємства передбачають виконання відповідних функцій Міністерством промислової політики. Проте ця установа не може бути регулятором, оскільки не відповідає ключовому критерію незалежності та неупередженості. По-перше, Міністерство промислової політики входить до системи виконавчої влади, тимчасом як регулятор має бути незалежною інституцією. По-друге, міністерству безпосередньо

підпорядковується компанія "Укрхімтрансміає", яка є однією з ключових зацікавлених сторін у транспортуванні. Тобто виникає конфлікт інтересів між функціями регулювання та управління.

Таким чином, завод став заручником проблеми, яку ніхто так і наважився вирішити. Звісно, сам ОПЗ не може вирішувати за державу проблему регулювання своєї діяльності. Однак дорогий час (доки ціни на світових ринках ще високі, а газ ще не такий дорогий) минає.

Що потрібно робити?

Ми вважаємо, ця проблема потребує якомога швидшого вирішення. Зробивши завод заручником протистояння політиків, ми можемо перевести його зі шляху поступової модернізації на шлях деградації. Що більше, неспроможність довести розпочатий процес приватизації до кінця підриває авторитет системи державних рішень в Україні, даючи підґрунтя звинуваченням у непослідовності та неспроможності.

Передусім Україна має чітко визначитися з політикою щодо Одеського припортового заводу. Приватизуємо чи залишаємо у державній власності? Якщо обираємо другий варіант, то якою буде політика держави щодо його розвитку? (Тобто у такому разі потрібно закріпити за державою ті зобов'язання інвестора, що прописані в угоді про продаж підприємства.)

Інше важливе питання – цілісність підприємства: чи виділяти з нього портову інфраструктуру? Наявні дослідження свідчать про те, що процес розбиття буде досить тривалим (більш як два роки) та коштуватиме чималі кошти. Ми вважаємо за доцільне якомога швидше замовити дослідження у міжнародно визнаній компанії, аби оновити та перевірити таку інформацію.

Проте у будь-якому разі розбиття підприємства не вирішить проблеми монополізму (і не може вирішити її в принципі). Портова інфраструктура все одно матиме статус природної монополії. Ми вважаємо, єдиний прийнятний спосіб вирішення цієї проблеми – забезпечення регуляторних

рамок, які унеможливають зловживання монопольним становищем, хоч би хто був власником підприємства.

Вважаємо за доцільне створити галузевий орган саморегулювання, до складу якого входили б:

- виробники азотних добрив (6 підприємств, у т.ч. ОПЗ);
- УДП "Укрхімтрансміає";
- споживачі (асоціації сільгоспвиробників);
- Кабінет Міністрів;
- профільний комітет Верховної Ради.

Цей орган міг би розподіляти квоти на перевалку та затверджувати тарифи. Оскільки до його складу входили б усі зацікавлені сторони, між якими пролягають лінії потенційних конфліктів, його робота забезпечила б неупередженість регулювання з одночасним урахуванням позицій усіх зацікавлених сторін.

Якщо оперативно та конструктивно вирішувати ці проблеми, це дасть змогу:

- максимізувати бюджетні надходження від приватизації;
- забезпечити розвиток ОПЗ і його конкурентоспроможність;
- поліпшити інвестиційний імідж України;
- забезпечити відсутність дискримінації інших учасників ринку. ■

З аналітичною запискою "Майбутнє ОПЗ: варіанти державної політики", підготовленою експертами МЦПД, можна ознайомитися на нашому сайті за адресою http://www.icps.com.ua/doc/Policy_paper_OPZ%20U.pdf.

МЦПД, відстоюючи принципи публічної політики, що передбачають відкрите обговорення та врахування позицій усіх зацікавлених сторін, розглядає можливість обговорення цієї проблеми у форматі круглого столу. Про час його проведення буде повідомлено пізніше.

За додатковою інформацією звертайтеся, до Ігоря Шевлякова за телефоном (044) 484-4400 чи електронною поштою ishevliakov@icps.kiev.ua.

вісник центру є щотижневою публікацією Міжнародного центру перспективних досліджень, що розповсюджується електронною поштою. Якщо ви хочете бути внесеними до списку розсилання бюлетеня, надішліть інформацію про себе на адресу: marketing@icps.kiev.ua.

Редактор **вісника центру** Ольга Львова (olvova@icps.kiev.ua)
Телефон: (044) 484-4400.
За умови цитування посилання на бюлетень обов'язкове.

Міжнародний центр перспективних досліджень – незалежна дослідницька організація, що має на меті інтелектуальну підтримку процесу ухвалення політичних рішень в Україні.

Директор Центру Володимир Нікітін.

Адреса: вул. Пимоненка, 13а, Київ, Україна, 04050
Телефон: (044) 484-4400. Факс: (044) 484-4402
Web: <http://www.icps.com.ua/>